

האם מותר ליהודי להסתיר את יהדותו מפני חשש סכנה

דף מקורות לשיעור מפי הג"מ ברוך אבערלאנדער

אב"ד בודאפעסט

ורב דקהילת חברה ש"ס ליובאוויטש

סיכום

(א) אסור ליהודי לומר שהוא עכו"ם בשעת גזירה כשאומרים שיהרגו אותו באם לא יודה בדתם, ואיסור תורה הוא זה, ומצות עשה היא זו שנצטוינו לקדש את השם ולמסור את נפשינו למיתה עבור יחוד שמו ואהבתו יתברך. ואפילו אם היהודי אומר כן רק למראית עין ולפנים ולבו בל עמו ג"כ אסור, שלא יחשוב הגוי שכפרנו בו ית'. ואפילו לומר שהוא גוי או אינו יהודי ג"כ אסור, דכיון שאומר כן הרי הוא נחשב ככופר בעיקר ומודה לדתם. אבל בזמנינו אנו שאומה לחד ודת לחד, מותר לומר שהוא מאומה פלונית, כיון שזה שמצהיר על השתייכותו לאומה פלונית אין זה שולל שבנוסף לזה הוא גם יהודי מאמין בה' אלקי ישראל.

(ב) במקום סכנה מותר לומר לגוים "לשון דמשתמע לתרי אפי", והגוים יבינו שהוא אומר שהוא גוי והוא יכוין לדבר אחר. ויש מחמירים שזה מותר רק לת"ח, אמנם בשעת הדחק יש מקום להקל בזה. ההיתר להשתמש בלשון דמשתמע לתרי אפי הוא גם כשמשמעות ההיתר שבו אינו מסתבר כלל, ואפילו כשזה בשפה אחרת, אף על פי דקיימא לן דברים שבלב אינם דברים, הרי בשעת אונס יש להקל.

(ג) כמו כן מותר ליהודי לשנות את מלבושו בשעת הגזרה כדי שלא יכירוהו. ואפילו כשאינה שעת סכנה ממש, אלא כגון שיש חשש סכנה לישראל כשהולך בדרכים. ומותר אפילו ללבוש בגדי כומרים וכיו"ב כשאין דרך הצלה אחרת. אבל גם כשמסתיר יהדותו אסור לו לומר בפירוש שהוא גוי, וזה אסור מדרבנן. אמנם מותר לברוח לבית עבודה זרה כדי להציל את עצמו, אבל רק באם ישהה שם בשב ואל תעשה.

(ד) פסקו הפוסקים שבשנות השואה אסור היה ליהודי להשתמש ב'תעודות המרה', לומר כאילו פב"פ נולד כיהודי והתנצר רח"ל. אבל מותר היה להשתמש בתעודות מזוייפות עם שמות לא-יהודיים. ואפילו בתעודה שנאמר בה שהוא בן דת אחרת התירו רוב הפוסקים להשתמש בו, ועיקר ההיתר הוא כיון שהדת הרשומה לא נכתבה בפירוש אלא בראשי-תיבות וברמז, והרי זה נחשב ללשון דמשתמע לתרי אפי בכה"ג שהראשי-תיבות היו יכולים בדוחק עכ"פ לסמן לענין אחר.

(ה) מדת חסידות היא שיתרחק האדם בכל מיני הרחקות מלהסתיר את יהדותו, אפילו כשיש חשש הפסד ממון וכיו"ב, ואף כשיש חשש סכנה. וישראל ששומע שלא בשעת סכנה שהגוים אומרים עליו שהוא גוי, צריך לומר יהודי אני. אבל לשתוק ולא לענות כששואלים אותו באם הוא יהודי מסתבר שמותר לכתחילה, ובודאי באם חושש מסכנה כלשהו.

ואסיים בדברי ה'משנה שכיר' (שו"ת יו"ד סי' קיא, שו"ת 'ירושת פליטה' סי' כז) בסוף תשובתו: "וה' ירחם עלינו, ויקויים בנו מקרא שכתוב [בראשית כח, טו] והנה אנכי עמך ושמרתך בכל אשר תלך, והשיבותיך אל האדמה הזאת, כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך, אמן כן יהי רצון".